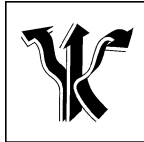



МІЖРЕГІОНАЛЬНА  
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ



МАУП



**НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА**  
дисципліни  
**“ОСНОВИ ЕКОЛОГІЇ”**  
(для молодших спеціалістів)

**МАУП**

Київ 2006

Підготовлено старшим викладачем *Н. В. Данильчук*

Затверджено на засіданні циклової комісії природничих дисциплін  
Економіко-правового технікуму при МАУП (протокол № 6 від 20.01.06)

*Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом*



**Данильчук Н. В.** Навчальна програма дисципліни “Основи екології”  
(для молодших спеціалістів). – К.: МАУП, 2006. – 16 с.

Навчальна програма містить пояснювальну записку, тематичний план, зміст дисципліни “Основи екології”, теми контрольних робіт, методичні рекомендації до виконання контрольної роботи, питання для самоконтролю, а також список літератури.

© Міжрегіональна Академія  
управління персоналом (МАУП),  
2006

## ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Кожен майбутній спеціаліст у будь-якій галузі, кожна свідомо людина обов'язково мають мати загальне уявлення про особливості сучасного становища країни, а також про основні напрями державної політики у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки.

Програмою дисципліни “Основи екології” передбачено вивчення головних положень сучасної екології та основних питань охорони і раціонального природокористування та ресурсозбереження.

Програму курсу “Основи екології” розроблено з урахуванням сучасних базових екологічних знань. Її розраховано на 54 години і складається вона з трьох модулів:

1. Теоретичні основи загальної екології.
2. Практичні аспекти екології.
3. Основи управління, контролю та господарський механізм природокористування.

### **Основні завдання курсу:**

- дати студентам необхідні знання про навколишнє середовище, навчити усвідомлювати, що будь-яке втручання в природу може призвести як до позитивних, так і до негативних наслідків для здоров'я людей;
- акцентувати увагу студентів на тому, що в результаті нераціонального господарювання людини виникли глобальні екологічні проблеми;
- показати взаємозв'язок і взаємодію економіки та навколишнього середовища, управління економікою і природокористуванням;
- ознайомити студентів з наявною екологічною ситуацією в Україні та шляхи вирішення проблем екологічного характеру.

У результаті вивчення дисципліни “Основи екології” студенти повинні *знати*:

- причини та наслідки локальних, регіональних, глобальних екологічних криз;
- основні положення та структуру екології;
- особливості будови біосфери, закономірності її функціонування;
- роль взаємозв'язків усіх природних процесів та явищ;

*вміти*:

- використовувати Закон України “Про охорону довкілля”, знаходити шляхи до поліпшення екологічної ситуації;
- ефективно користуватися екологічними довідниками, національними законодавчими і нормативними документами;

- вести природоохоронну роботу серед населення;
- робити висновки щодо конкретних екологічних ситуацій;
- застосовувати знання з основ економіки та стратегії природокористування.

Знання, отримані студентами внаслідок успішного засвоєння курсу “Основи екології”, повинні сформувати в кожного з них особисте відношення до екологічних проблем світу, рідного краю, галузі майбутньої діяльності.

Форми контролю: залік; для заочної форми навчання — контрольна робота, як форма проміжного контролю.

**ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН**  
**дисципліни**  
**“ОСНОВИ ЕКОЛОГІЇ”**

№ пор.	Назва змістового модуля і теми
1	<b>Змістовий модуль I. Теоретичні основи загальної екології</b> Теоретичні основи екології. Вчення про біосферу. Екосистеми. Ноосфера
2	<b>Змістовий модуль II. Практичні аспекти екології</b> Роль екологічної сфери у структурі господарства та її взаємозв'язок з матеріальним виробництвом і невиробничою сферою
3	Еколого-економічні проблеми розвитку і розміщення торгівлі
4	Ринкові відносини у сфері природокористування
5	<b>Змістовий модуль III. Основи управління, контролю та господарський механізм природокористування</b> Основи управління, контролю та господарський механізм природокористування
6	Методологічні підходи до управління природокористуванням
7	Законодавчі функції управління
8	Фінансовий механізм природоохоронної діяльності
9	Екологічний моніторинг
10	Екологічна безпека життєдіяльності якістю природного середовища.
11	Екологічний контроль, його об'єкти і форми
12	Формування ринку екологічних послуг
13	Екологічне страхування, екологічний маркетинг, екологічний менеджмент, екологічний аудит
14	Соціологічні проблеми урбанізації та охорона здоров'я
Разом годин: 54	

**ЗМІСТ**  
**дисципліни**  
**“ОСНОВИ ЕКОЛОГІЇ”**

**Змістовий модуль I. Теоретичні основи загальної екології**

***Тема 1. Теоретичні основи екології***

Екологія як наука про взаємодію природи і суспільства. Базові поняття екології. Структура і проблеми сучасної екології. Об'єкти дослідження, методи і основні завдання екології. Загальні закони сучасної екології.

Класифікація екологічних факторів. Сучасні проблеми екології. Вчення про біосферу. Екосистеми. Ноосфера.

*Література* [I – 1–8, II – 1–3, III – 1–6]

**Змістовий модуль II. Практичні аспекти екології**

***Тема 2. Роль екологічної сфери у структурі господарства та її взаємозв'язок з матеріальним виробництвом і невиробничою сферою***

Зростання масштабів виробництва і техногенного впливу на навколишнє середовище. Промисловий комплекс і проблеми маловідходного виробництва. Екологічні проблеми теплової, атомної і гідроенергетики, чорної і кольорової металургії, нафтової і лісотехнічної промисловості, машинобудування, сільського господарства і транспорту. Екологічні проблеми невиробничої сфери. Роль екологічної сфери у шляхах вирішення антропогенного впливу на навколишнє середовище, зростання антропогенного тиску на довкілля. НТР і екологія. Екологічна концепція України.

*Література* [I – 1–8; II – 1–3; III – 1–6]

***Тема 3. Еколого-економічні проблеми розвитку і розміщення торгівлі***

Проблеми розвитку і розміщення торгівлі. Природні ресурси та їх класифікація.

Вплив людини, на різних етапах її практичної діяльності на природу. Сучасний стан, фактори забруднення і проблеми охорони атмосфери. Водні ресурси планети і України, їх економічна оцінка, джерела забруднення і охорона. Земельні ресурси України.

Мінеральні ресурси України. Біологічні ресурси України. Рослинний і тваринний світ і проблеми їх раціонального використання. Заповідні території України, їх роль в охороні генофонду рослин і тварин. Людські ресурси, їх раціональне використання.

*Література* [I – 1, 2; II – 1–3; III – 1–6]

#### ***Тема 4. Ринкові відносини у сфері природокористування***

Екологія – наукова основа охорони природи і раціонального природокористування. Критерії ефективності природокористування. Ознаки ринкових відносин у сфері охорони природи. Структура розвинутих форм ринку. Форми власності та об'єкти природно-ресурсного потенціалу. Вартість об'єктів приватизації.

Визначення цінності території: соціальна, економічна, ресурсна. Платежі за забруднення навколишнього природного середовища – “забруднювач сплачує”. Плата за використання природних ресурсів. Видатки на охорону та раціональне використання водних, земельних, біологічних ресурсів.

*Література* [I – 1, 8; II – 1–3; III – 1–6]

### **Змістовий модуль III. Основи управління, контролю та господарський механізм природокористування**

#### ***Тема 5. Основи управління, контролю та господарський механізм природокористування***

Передумови, мета, завдання та принципи управління екологічною безпекою. Проведення первинного екологічного аналізу. Розробка принципів екологічної політики та планування.

Організація системи управління процесом природокористування та природо-охоронною діяльністю. Контроль за станом природного середовища.

Форми власності і проблеми охорони природи. Екологізація виробництва в умовах інтенсифікації господарства.

#### ***Тема 6. Методологічні підходи до управління природокористуванням***

Екологічне управління як механізм гармонізації системи “природа – суспільство”.

Економічні аспекти природокористування. Напрями дослідження в управлінні природокористуванням. Пріоритети у галузі витрат на охорону навколишнього середовища. Природоохоронні програми. Неурядові, громадські організації України з охорони і раціонального використання природних багатств. Принципи бережного втручання. Поняття гармонійності співіснування суспільства і природи.

*Література* [I – 1, 8; II – 1–3; III – 1–3, 10, 12, 16]

### **Тема 7. Законодавчі функції управління**

Передумови природоохоронного законодавства. Закони природні та суспільні. Види еколого-правової відповідальності. Механізм реалізації екологічних правових норм. Формування екологічного права в Україні. Розробка основ міжнародного екологічного права. Встановлення єдиних міжнародних стандартів якості навколишнього середовища. Міжнародні зобов'язання та правова відповідальність.

Правова відповідальність за екологічні злочини. Державний контроль у сфері охорони природи. Діяльність уряду України в галузі екології.

*Література* [I – 1, 6–8, III – 1, 5, 7, 10, 12]

### **Тема 8. Фінансовий механізм природоохоронної діяльності**

Капітальні вкладення природоохоронного призначення. Організація планування екологічних інновацій. Екологічні механізми природоохоронної діяльності.

Концепція платного природокористування. Система платежів за порушення природного середовища – “забруднювач – сплачує”. Інвестиційні проекти екологічного спрямування. Національний екологічний фонд. Схема витрат на охорону навколишнього середовища. Основні положення фінансового механізму природокористування.

*Література* [I – 1, 8; II – 1–3; III – 6]

### **Тема 9. Екологічний моніторинг**

Поняття про моніторинг довкілля. Структура екологічного моніторингу довкілля.

Державна система екологічного моніторингу довкілля в Україні. Екологічний моніторинг і якість природного середовища. Екологія – наукова основа охорони природи і раціонального природокористування.

Пріоритетність екологічної оптимальності на довгострокову перспективу. Екологічний контроль як база екологічного моніторингу. Система екологічної інформації в Україні. Система планування і моніторингу.

*Література* [I – 1, 6–8; III – 1, 5, 7, 9, 10, 12]

### ***Тема 10. Екологічна безпека життєдіяльності якості природного середовища***

Екологічна безпека та її вимоги. Вплив навколишнього природного середовища на здоров'я людей. Оцінка впливу на навколишнє середовище. Стандартизація якості навколишнього середовища та її критерії. Екологічне нормування.

Безпека ядерної енергетики. Екологізація військової сфери. Екологічна експертиза та державний контроль. Екологічно безпечні продукти харчування. Вплив забруднювальних речовин на організм людини. Харчування людини і нормування якості харчових продуктів. Конституційне забезпечення якості природного середовища.

*Література* [I – 1–8; II – 1–3; III – 1–6]

### ***Тема 11. Екологічний контроль, його об'єкти і форми***

Контроль за станом довкілля, його об'єкти і форми. Правова система управління та контролю. Організаційна система управління. Статистика стану охорони і раціонального використання природних і людських ресурсів. Стандартизація якості навколишнього середовища.

*Література* [I – 1–8; II – 1, 2; III – 6]

### ***Тема 12. Формування ринку екологічних послуг***

Створення ринку природних ресурсів. Формування ринку екологічних послуг об'єктів природокористування. Форми власності на об'єкти природно-ресурсного потенціалу.

Відтворення і відновлення природних ресурсів. Послуги за розміщення відходів виробництва. Формування ринку екологічних інновацій.

*Література* [I – 1–8; II – 1–3; III – 13]

### ***Тема 13. Екологічне страхування, екологічний маркетинг, екологічний менеджмент, екологічний аудит***

Сутність системи екологічного менеджменту. Екологічні права громадян України. Законодавчі функції державного регулювання та



економічного менеджменту. Виконавчі функції екологічного менеджменту. Екологічний маркетинг, його діяльність і основні функції. Іпотечний банк, його функції. Екологічне страхування та його завдання. Екологічний аудит і основні його функції. Екологічна паспортизація підприємств. Екологізація виробництва і “зелені” технології. Державна екологічна експертиза та її основна мета.

*Література* [I – 1–8; II – 1–3; III – 1–6]

#### ***Тема 14. Соціологічні проблеми урбанізації та охорона здоров'я***

Урбанізація – всесвітній процес. Демографічна ситуація в світі та в Україні. Демографічний вибух і демографічний перехід. Основні причини демографічного спаду в Україні. Сучасний стан радіаційної безпеки в Україні. Вплив навколишнього природного середовища на здоров'я людей. Негативний вплив на людство антропогенних порушень біосфери. Харчування людей і нормування якості харчових продуктів. Екологічно безпечні продукти харчування. Контроль і управління якістю води. Забруднення літосфери та вплив її на здоров'я людини. Екологічний вплив забруднень атмосфери на здоров'я людей. Адміністративно-нормативні системи регулювання генетично модифікованих організмів у світі та в Україні.

*Література* [I – 1–8; II – 1–3; III – 1–6]

#### ***ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ***

1. Екологія як наука. Предмет та основні завдання екології.
2. Місце екології в системі наук.
3. Основні етапи формування екології як науки.
4. Структура сучасної екології.
5. Новітні галузі екології.
6. Методи дослідження екології.
7. Поняття про екосистему та її структуру.
8. Біотична та абіотична структура екосистем.
9. Трофічні ланцюги та трофічні рівні. Піраміди біомаси.
10. Нехарчові взаємозв'язки в екосистемах.
11. Стійкість та динамічність екосистем.
12. Поняття про сукцесію, екологічне порушення та загибель екосистеми, відмінності між ними.

13. Принципи функціонування екосистем.
14. Поняття про екологічні фактори, їх класифікація.
15. Абіотичні фактори. Оптимум, стресові зони, межі стійкості.
16. Поняття лімітуючих факторів. Закон мінімуму Лібіха.
17. Закон максимуму Шелфорда. Масштаби дії факторів.
18. Біотичні фактори. Взаємодія факторів.
19. Антропогенні фактори та їх класифікація.
20. Поняття про біотичний потенціал та опір середовища.
21. Поняття про місцезростання та екологічну нішу; основні відмінності між ними.
22. Фізичні бар'єри як екологічні фактори, їх вплив на поширення видів.
23. Соціоекосистеми та їх взаємозв'язки з іншими екосистемами.
24. Поняття глобальної екологічної кризи; причини, ознаки та наслідки екологічної кризи.
25. Глобальні, регіональні та локальні екологічні проблеми; їх екологічні наслідки.
26. Демографічна проблема: масштаби та основні аспекти.
27. "Демографічний вибух". Демографічна політика в різних країнах світу.
28. Енергетика як основа розвитку суспільства. Альтернативні джерела енергії та перспективи їх використання.
29. Біосфера як глобальна екосистема. Еволюція та структура біосфери.
30. Кругообіги речовини та енергії в біосфері. Принцип Ле-Шател'є — Брауна.
31. Управління біосферою. Вчення про ноосферу.
32. Поняття про природне середовище та його структура.
33. Поняття про природні ресурси. Основні групи природних ресурсів, їх класифікація.
34. Охорона корисних копалин. Ресурсозберігаючі технології.
35. Збереження біорізноманіття як основна умова сталого розвитку суспільства.
36. Земельні ресурси, їх раціональне використання та охорона. Екологічне значення літосфери.
37. Водні ресурси, проблеми їх виснаження та охорона. Екологічне значення гідросфери.

38. Сучасний стан та проблеми забруднення атмосфери. Кислотні опади та їх екологічні наслідки.
39. “Парниковий ефект”. Озоновий шар, його значення для біосфери. Причини та наслідки руйнування озонового шару.
40. Природні ресурси України та проблеми їх раціонального використання.
41. Основні види нормувань забруднень; поняття про гранично-допустиму концентрацію та граничнодопустимий викид.
42. Міжнародне співробітництво у використанні та охороні природних ресурсів і вирішення проблем забруднення довкілля.
43. Природно-заповідний фонд України. Біосферне заповідання.
44. Відходи виробництва та проблема переробки сміття.
45. Основні закони екології. Значення законів екології для життєдіяльності суспільства.
46. Рівні правової охорони навколишнього природного середовища.
47. Міжнародні правові питання охорони навколишнього середовища.
48. Міжнародні програми та проекти, конвенції та угоди.
49. Природоохоронне законодавство України.
50. Концепція сталого розвитку України.
51. Значення екологічного моніторингу для забезпечення екологічної безпеки життєдіяльності.
52. Головні завдання та основний напрям глобальної екології.
53. Характерні особливості сучасної демографічної ситуації в Україні.
54. Енергетична проблема та шляхи її вирішення.
55. Екологічний стан морських акваторій України.
56. Сучасний екологічний стан водних ресурсів України.
57. Основні проблеми використання і охорони рекреаційних ресурсів України.
58. Проблеми охорони та використання мінеральних ресурсів в Україні.
59. Екологічне страхування та його завдання.
60. Державна екологічна експертиза та її основна мета.

### ***ТЕМИ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ***

1. Об'єкти дослідження, методи й основні завдання екології.
2. Надзвичайні екологічні ситуації, оцінка рівня екологічної небезпеки та екологічні ризики.

3. Демографічний вибух і демографічна політика, демографічна ситуація в Україні.
4. Основні традиційні джерела енергії. Сучасний стан енерго-ресурсів в Україні.
5. Аспекти розвитку ядерної енергетики, сучасний стан радіаційної безпеки в Україні.
6. Шляхи виходу з енергетичної кризи.
7. Структура екосистеми, харчові та нехарчові відносини в екосистемах.
8. Стабільність та динамічність екосистеми.
9. Вчення про екологічні фактори.
10. Агросистеми: типи, структура, функції.
11. Екологічні проблеми хімізації сільського господарства, значення ґрунту в агроекосистемах.
12. Загальна характеристика біосфери, основні властивості живої речовини.
13. Кругообіг речовин та енергії в біосфері.
14. Вчення про ноосферу.
15. Основні закони екології.
16. Загальна характеристика і класифікація природних ресурсів.
17. Проблеми охорони та використання природних ресурсів.
18. Вторинні ресурси України та проблеми їх використання.
19. Основні причини погіршення якості земельних ресурсів, заходи щодо запобігання та боротьби з цим.
20. Сучасний стан земельних ресурсів України.
21. Атмосферне забруднення та його екологічні наслідки.
22. Проблеми використання та охорони атмосферного повітря в Україні.
23. Міжнародне співробітництво та охорона атмосфери.
24. Рекреаційні ресурси України.
25. Загальна характеристика Світового океану, значення його забруднення.
26. Моніторинг та охорона водного середовища.
27. Міжнародне співробітництво у справі охорони ресурсів Світового океану.
28. Території та об'єкти, що особливо охороняються.
29. Екологічне законодавство і право в Україні.
30. Екологічний моніторинг та екологічна експертиза в системі природоохоронного законодавства.

## **МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИКОНАННЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ**

Студент обирає тему контрольної роботи, в якій мають бути логічно викладені окремі теоретично-практичні проблеми з дисципліни “Основи екології”. Виконується вона у формі реферату або контрольного завдання.

Щодо технічного оформлення. Текст пишеться чітким і розбірливим почерком, може бути набраний на друкарській машинці чи на комп’ютері, кожна сторінка з полями нумерується. Обсяг контрольної роботи реферативного типу не повинен перевищувати 12–18 сторінок, а як контрольного завдання – 3–5 сторінок. В кінці наводиться список використаної літератури, ставиться підпис студента і дата виконання.

Робота надсилається до навчального закладу не пізніше ніж за місяць до початку сесії для рецензування та оцінки викладачем, як правило, за п’ятибальною шкалою. При отриманні негативної оцінки вона разом з рецензією повертається на доопрацювання. Студент має врахувати зауваження і разом з рецензією подати контрольну для повторної перевірки. Зверніть увагу. Якщо робота виконана без дотримання рекомендацій або не повністю, то повертається на доопрацювання без перевірки.

### **Зразок оформлення титульної сторінки контрольної роботи**

Індекс групи \_\_\_\_\_

Прізвище, ім’я, по батькові \_\_\_\_\_

Домашня адреса \_\_\_\_\_

Найменування організації, посада \_\_\_\_\_

### **Контрольна робота**

З дисципліни “Основи екології”

За темою (розділом навчального плану) \_\_\_\_\_

Прізвище та ініціали викладача \_\_\_\_\_

Київ 200 \_\_\_\_\_

## Приклад складання плану контрольної роботи реферативного типу

ПЛАН КОНТРОЛЬНОЇ ( РЕФЕРАТИВНОЇ) РОБОТИ	
За темою “Моніторинг та охорона водного середовища”	
Вступ.....	3
1. Програми ООН з навколишнього середовища (ЮНЕП).....	5
2. Основні принципи охорони водних ресурсів.....	7
3. Заходи з відтворення водних ресурсів.....	8
4. Заходи з очищення поверхневих вод України.....	9
А) механічна очистка.....	10
Б) хімічна очистка.....	11
В) фізико-хімічна очистка.....	12
Г) біологічна очистка.....	13
5. Контроль якості води.....	14
Висновки.....	16
Список літератури.....	18

### СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

#### *І. Нормативно-правова*

1. Конституція України, 1996 р.
2. Закон України “Про охорону навколишнього природного середовища” від 25 червня 1991 р.
3. Закон України “Про природно-заповідний фонд України” від 16 червня 1992 р.
4. Закон України “Про охорону атмосферного повітря” від 16 жовтня 1991 р.
5. Кодекс України про надра від 24 липня 1994 р.
6. Лісовий кодекс України від 21 січня 1994 р.
7. Екологічний кодекс України.
8. Екологічне право України.
9. Закон України “Про екологічну експертизу”. – К., 1995р.

#### *ІІ. Основна*

1. Білявський Г. О., Фурдуй Р. С. Основи екологічних знань. – К.: Либідь, 2000. – 287 с.
2. Джигирей В. С. Екологія та охорона навколишнього середовища: Навч. посіб. – К.: Афіша, 2001. – 271 с.
3. Корсак К. В., Плахотнік О. В. Основи екології. – К.: Знання, 2003. – 314 с.

### III. Додаткова

1. *Запольський А. К., Салюк А. І.* Основи екології. — К.: Вища шк., 2004.
2. *Балацький О. Ф., Вакулик П. Г.* та ін. Екологія та економіка (довідник). — К.: Політвидав, 1996. — 808 с.
3. *Бачинський Г. О.* Основи екології. — К.: Вища шк., 1995.
4. *Бедрій.* Основи екології та охорона навколишнього природного середовища. — К.: ЦУЛ, 2003.
5. *Білявський Г. О., Бровдій В. М.* Про класифікацію основних напрямів сучасної екології // Рідна природа. — 1995. — № 2. — С. 4–7.
6. *Білявський Г. О., Падун М. М., Фурдуй Р. С.* Основи загальної екології. — К.: Либідь, 1993. — 303 с.
7. *Бровдій В. М., Гаца О. О.,* Світ, в якому ми живемо: космос, земля, природа, екологія. — К.: Генеза, 1999.
8. *Бровдій В. М., Вадзюк Н. В.* та ін. Охорона природи / За ред. проф. В. М. Бровдія. — К.: Генеза, 1997. — 150 с.
9. *Вернадский В. И.* Живое вещество. — М.: Наука, 1978. — 357 с.
10. *Вернадский В. И.* Биосфера. — М.: Мысль, 1967. — 374 с.
11. *Гавриленко О. П.* Основи екології та безпека життєдіяльності. — К.: Ніка-Центр, 2004.
12. *Екологія:* Навч.-метод. посіб. — К.: Вид-во КНЕУ, 2005.
13. *Крисаченко В. С., Хильки М. І.* Екологія. Культура. Політика. — К., 2002.
14. *Крисаченко В. С.* Екологічна культура. — К., 1996.
15. *Кучерявський В. О.* Екологія. — Львів: Світ, 2000. — 237 с.
16. *Сталий* екологічно безпечний розвиток і Україна / За ред. М. І. Дробнохода — К., 2002.

МАУП

## ***ЗМІСТ***

Пояснювальна записка .....	3
Тематичний план дисципліни “Основи екології” .....	4
Зміст дисципліни “Основи екології” .....	5
Питання для самоконтролю .....	9
Теми контрольних робіт .....	11
Методичні рекомендації до виконання контрольної роботи .....	13
Список літератури .....	14



Відповідальний за випуск *Ю. В. Нешкуренко*  
Редактор *О. М. Коваленко*  
Комп'ютерне верстання *О. А. Залужна*

**МАУП**

Зам. № ВКЦ-2734

Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)  
03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП